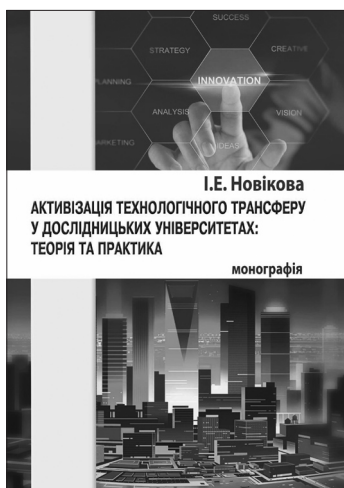

АКТИВІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ТРАНСФЕРУ У ДОСЛІДНИЦЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Новікова І.Е. Активізація технологічного трансферу у дослідницьких університетах: теорія та практика. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. 512 с.

Необхідність становлення й розвитку інфраструктури трансферу знань і технологій визнана багатьма країнами світу. Розвиток економіки, основаної на знаннях та інноваціях, визначено головним пріоритетом у розробленій Європейською комісією стратегії «Європа 2020. Стратегія інтелектуального, стабільного і продуктивного зростання». Постійна ринкова трансформація української економіки обумовлює налагодження ефективної роботи з трансферу технологій і в Україні. Процес інтеграції освітньо-наукової системи України у світовий, зокрема європейський, знаннєвий простір передбачає й перетворення українських університетів на інноваційно активні центри з функціями технологічних брокерів, створення якісної взаємодії між університетом як генератором наукового результату та його споживачами. Значущість результатів

цього дослідження визначається об'єктивною необхідністю дослідження сутності процесів трансферу технологій та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності як невід'ємної складової діяльності дослідницьких університетів.

У монографії показано нові можливості для покращення адміністрування трансферу технологій в дослідницьких університетах, зокрема в Україні. Викладені в ній положення можуть бути основою для формування нової методичної парадигми керування системою трансферу технологій з урахуванням особливостей розвитку вітчизняної науки, економіки, підприємництва, ринку високих технологій та глобального попиту на інновації, що у практичній площині надасть змогу зменшити ступінь управлінської невизначеності для малих і середніх інноваційних підприємств та закладів вищої освіти на етапі формування портфелю перспективних інноваційних розробок та винаходів, а також власної інноваційної стратегії розвитку.

Перший розділ монографії присвячено розгляду теоретичних засад активізації технологічного трансферу у постіндустріальній економіці, в тому числі удосконаленню теоретичних положень системного підходу до визначення сутності трансферу технологій як важливої соціально-економічної системи. На відміну від традиційних підходів трансфер технологій розглянуто як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих соціальних та економічних інститутів і відносин між ними з приводу продукування, передачі та практичного використання результатів інтелектуальної праці. Науковий інтерес представляє виявлення сутності та змісту суб'єктно-об'єктних відносин у технологічному трансфері, авторська систематизація теоретичних підходів до трактування сутності трансферу технологій, запропонована автором процесна чотирьохфазна модель трансферу технологій, а також авторське визначення категорії «трансфер технологій». Позитивним моментом є запропонована автором систематизація основних факторів успішності трансферу технологій. Заслуговує на увагу й висвітлений автором зарубіжний досвід активізації трансферу технологій, змодельована організаційна структура типового центру технологічного трансферу, визначення його функціонального навантаження, а також оцінка ринкових процесів у контексті налагодження економічно-ефективного міжнародного трансферу технологій. Виявлено причини трансформації концепту «відкритих» інновацій Г. Чесборо та визначено переваги кругової моделі трансферу технологій Ф. Веласко. Наведено авторське визначення категорій «центр трансферу технологій» та «міжнародний трансфер технологій».

У другому розділі проаналізовано інституційне забезпечення активізації технологічного трансферу у знаннєвій економіці. Встановлено інститути розвитку трансферу технологій та визначено шляхи формування інституційного середовища як потужного фактора розвитку трансферу технологій та соціально-економічної підтримки дослідницької діяльності науковців, а також показано інфраструктурні дисбаланси, що відображають інституційну розбалансованість у розвитку інноваційних процесів в українській економіці. Удосконалено визначення ролі та встановлено місце інтелектуальної власності в системі трансферу технологій на шляху євроінтеграції України. Визначено місію та функції дослідницьких університетів на шляху активізації інноваційних процесів у знаннєвій економіці, а також показано, що сучасні університети окрім дослідницькому напрямку свого розвитку суттєво збільшили прибутки від реалізації результатів інтелектуальної праці. Заслуговують на увагу й надані автором рекомендації щодо активізації інноваційної діяльності в українських університетах. Наведено авторське визначення категорій «інтелектуальна власність» та «підприємницький університет дослідницького типу».

У третьому розділі представлено сучасну практику активізації технологічного трансферу у дослідницьких університетах світу. Зокрема, здійснено порівняльний огляд тенденцій розвитку академічного бізнесу. Проаналізовано законодавство у сфері формування ринку наукової та науково-технічної продукції. Виявлено фактори, які суттєво гальмують процес розвитку інноваційної діяльності в Україні. Визначено основні організаційні форми трансферу технологій. Виокремлено закономірності комерціалізації результатів науково-дослідної діяльності у контексті посилення значимості знань. Виявлено принципи успішного управління інтелектуальною власністю (ІВ) та наведено основні стратегії управління ІВ у сучасних університетах. Доведено, що стратегії, які реалізуються в університетах, вимагають використання ефективних інструментів моніторингу їх результативності, а тому ІВ не можуть управляти фахівці, які не беруть активної участі у формуванні та реалізації

відповідних стратегій. На основі використаного автором порівняння рейтингів університетів світу та здійсненого SWOT-аналізу перспектив діяльності стартап чи спін-офф проєктів на базі університетів в Україні проведено аналіз залежності між масштабом витрат на науково-дослідну діяльність та рівнем отриманих інноваційних досягнень. Висвітлено напрями та шляхи формування ефективної інфраструктурної підтримки системи трансферу технологій в Україні, зокрема в університетах, у контексті євроінтеграції. Запропоновано інформаційні інструменти активізації трансферу технологій в дослідницьких університетах. Надано рекомендації щодо імплементації європейських основ управління технологічним трансфером у вітчизняну практику, а також популяризації інноваційно-інвестиційної діяльності та налагодження продуктивної міжнародної співпраці. Наведено авторське визначення категорій «старт-ап» та «спін-оф» «науковий парк» та «технологічний парк».

У четвертому розділі розкрито суперечності розвитку дослідницьких університетів України у контексті активізації технологічного трансферу. На основі складеного автором опитувальника та проведеного соціоекономічного опитування виявлено та проаналізовано проблеми розвитку трансферу технологій в українських університетах. Заслужують на увагу й запропоновані автором стратегічні підходи до активізації академічного підприємництва в сучасних університетах, які розроблено на основі проведеного автором PEST- і SWOT-аналізу. Визначено ризики, що можуть виникати в процесі реалізації стратегії комерціалізації дослідницької продукції в підприємницькому університеті. Крім того, автором розглянуто практичні заходи та адміністративні шляхи управління процесом трансферу технологій у провідних українських університетах, зокрема у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Висвітлено основні результати університету в плані популяризації та комерціалізації створеної науково-технічної продукції, а також останні здобутки від співробітництва з Консорціумом EEN-Ukraine. Велику увагу приділено перспективі реалізації в Україні програми ЄС COSME, яка дозволяє українським підприємствам знайти європейських партнерів для розвитку інноваційних продуктів і послуг. Визначено напрями активізації трансферу технологій в Україні (нормативно-правові, фінансово-економічні та структурно-організаційні) та запропоновано доповнення й зміни в межах цих напрямів (у законодавстві, податковій системі тощо), а також сформульовано рекомендації щодо примноження небюджетних джерел фінансування університетської інноваційно-дослідницької діяльності в Україні, зокрема завдяки збільшенню прибутковості об'єктів інтелектуальної власності та створенню малих інноваційних підприємств.

У п'ятому розділі розглянуто питання просування прикладних результатів, отриманих науковцями України, на світові ринки. Крізь призму оцінки інноваційного середовища здійснено аналіз структури, змісту та динаміки інноваційних індексів, а також виділено характеристики, які найбільше впливають на формування рейтингових оцінок України та на дифузю результатів наукових досліджень на міжнародних ринках інновацій. Міжнародне соціоекономічне дослідження просування створеної в Україні комерційно-привабливої інтелектуальної продукції на світові ринки дозволило з'ясувати, що одним із бар'єрів на шляху міжнародної комерціалізації результатів вітчизняних наукових досліджень та налагодження співробітництва з іноземними компаніями, що працюють у сфері розвитку наукоємного бізнесу, є ігнорування важливості піару власних комерційно привабливих об'єктів інтелектуальної власності за допомогою інструментів міжнародної платформи EEN. В ході розгляду індикаторів оцінювання інтелектуальної конкурентоспроможності сучас-

них дослідницьких університетів встановлено, що їх конкурентні переваги суттєво залежать від великого спектру факторів, зокрема від обраної стратегії, а також від шляхів та заходів її реалізації. Узагальнено аргументи та контраргументи в межах наукової дискусії з питання пошуку оптимальної методики вартісного оцінювання інтелектуальних продуктів дослідницьких університетів. Запропоновано методику оцінювання продукту інтелектуальної праці в дослідницьких університетах. Висвітлено базові положення щодо запропонованої методики визначення техніко-економічної корисності інтелектуального продукту. В авторській методиці удосконалено класифікацію оцінювання об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) та основні поняття, що використовуються при проведенні оцінювання, види вартостей, методичні підходи до оцінювання та розрахунку вартості ОІВ, вимоги до вихідної інформації, порядку оцінювання та проведення розрахунків. Запропоновано рівневу послідовність оцінювання діяльності центру трансферу технологій. Також встановлено, що розширення можливостей активізації інноваційної діяльності дослідницьких університетів на мережевій основі можливе завдяки розгортанню в Україні проекту Enterprise Europe Network.

Наукові погляди автора, викладені в монографії, представляють інноваційні ідеї щодо розвитку системи технологічного трансферу дослідницьких університетів України в контексті імплементації міжнародного досвіду. Це спонукає до переосмислення сучасної ролі вітчизняних дослідницьких університетів у глобальному конкурентному середовищі освітніх та наукових послуг і пошуку ефективних методів для підвищення їх міжнародної конкурентоспроможності. Монографія Новікової І.Е. робить суттєвий внесок у сучасне розуміння феномену академічного наукоємного підприємництва та проблему управління його розвитком в українському контексті. Автором фактично започатковано новий перспективний напрям дослідження розвитку елітного сектору вітчизняної науки, що відкриває нові горизонти для прогресивної реформаторської діяльності в дослідницькій галузі. З огляду на це наукова монографія буде корисною для здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня магістра, здобувачів докторських ступенів, практиків у сфері стратегічного управління, експертів у освітній галузі та керівників закладів вищої освіти.

*С.В. ЛЕОНОВ, доктор економічних наук,
професор кафедри економічної кібернетики,
Сумський державний університет*